

רוצים אחדות שלימה עכשיו

הרב אליעזר חיים שנוולד - ראש ישיבת ההסדר "מאיר הראל" מודיעין. וראש המרכז התורני נחלת ש"י ומכון הראל

יותר מכל עם ולשון אין אנחנו יכולים לסבול את הסתירה ואת אי האחדות הנפשית. סגולת עולמים היא בנו השלום והאיחוד בצורתם האידיאלית. ולכן כל פיזורנו הוא רק ארעי, והננו עתידים להתאחד, ולהיות גוי אחד בארץ.

[הרב קוק זצ"ל - אורות עמ' קס"ט ז']

צום עשרה בטבת הינו יום של חשבון נפש על העבר וההווה על מעשינו עתה שהם דומים למעשי אבותינו, וחשבון נפש והפקת לקחים לעתיד כיצד לנהוג כדי להוביל את עם ישראל להגשמת ייעודו, ולחסוך מעם ישראל סבל מיותר.

אין ספק שאחד מגורמי הכשלון העיקריים שהכשילו את עם ישראל בדרכו לאורך כל ההיסטוריה הינו המחלוקת ופירוד. יותר מכל מכשול אחר, של כשל מנהיגותי צבאי או רוחני הפירוד גרם להתפרקות ולהתמוססות העוצמה של האומה והתדרדרותה אל עבר פי פחת.

כאשר מנסים לנתח את התופעה הזו יש להבין מדוע דווקא האחדות כל כך משמעותית בעם ישראל! לשם כך עלינו להדגיש שבשונה מאומות העולם ערך השלום בעם ישראל הוא ערך רוחני מרכזי ולא רק ערך חברתי. "סגולת עולמים היא בנו השלום והאיחוד בצורתם האידיאלית". ערך האחדות והשלום הפנימי בעם ישראל בא לידי ביטוי ביחוד של מצוות השלום (במדבר רבה פרשה יט פסקה כז): "

ולא הקפידה התורה לרדוף אחר המצות אלא (דברים כב) כי יקרא קן צפור כי תפגע כי תראה כי תראה חמור כי תחבוט זיתך (שם כד) כי תבצור כרמך (שם כג) כי תבא בכרם רעיק אם באו לידך את מצווה עליהם ולא לרדוף אחריהם אבל השלום בקש שלום במקומך ורדפהו במקום אחר."

בעוד שבכל מצוות התורה החיוב בהן הוא תוצאה של הזדמנות: "מצווה הבאה לידך אל תחמיצנה" ואין חובה לרדוף אחרי המצוות וליצור הזדמנויות, הרי שלגבי מצוות השלום עלינו לרדוף וליצור הזדמנויות תמידיות להשכין שלום בכל מקום בו הוא נדרש.

אולם כאן יש מקום להדגיש הבדל נוסף בין השלום בעם ישראל לבין השלום באומות העולם. באומות העולם כדי להשכין שלום בין תנועות וזרמים יש לטשטש את ההבדלים ביניהם בבחינת "יחי הטשטוש המאחד". אולם בעם ישראל האחדות אינה יכולה להיות תוצר של טשטוש מפני שבכל זרם ותנועה יש גרעין של אמת אותו היא אמורה לתרום למכלול השלם של עם ישראל. במקום אחר מבאר הרב קוק זצ"ל כיצד דווקא ההבדל והסתירה יוצרים את ההפריה המתבקשת (מאמרי הראיה ח"א עמ' 236 "אחדות ושניות"):

"תרת דסתרי" הוא מסקנת ההגיון הצר. אצלו הסתירה מביאה לידי בטול וכליון, אבל בעולם הריאלי אין הדבר כן: שני יסודות מתנגדים זה לזה מתלכדים יחד ומביאים לידי הפריה, ומכל שכן בעולם הרוחני "מיכאל שר של אש וגבריאל שר של שלג עושים שלום ביניהם". ובאמת בספירה של האמונה הגדולה והרחבה אין הרוחניות סותרת את החומריות, והחומריות את הרוחניות, אלא שתיהן מתחברות יחד להגדיל ולהפירות את נשמת אומתנו העורגת אל האחדות."

כעמו של הקב"ה בעולם יש בנו דרישה פנימית לאחדות. לא רק לאחדות ממניעים פרקטיים אלא לאחדות המבטאת את היכולת לגשר על פני שוני קוטבי. כשם שבעולמו של הקב"ה ישנם קטבים שמרכיבים את המכלול השלם כך גם בעם ישראל ישנם זרמים שונים ומנוגדים שהחיבור ביניהם יוצר את המכלול השלם. על כן האחדות הוא ערך מרכזי בכל מובן שהוא: אחדות בתוך העם, אחדות הקודש והחול התורה והמעשה וכו'.

במקום אחר מבאר הרב קוק זצ"ל שבעידן של גאולה יש סוג של אחדות פרדוכסלית - מחלוקת ברובד הגלוי שנובעת מתוך אחדות ואהבה פנימית וסמויה (אורות כ"ה):

"סמוך לעקבא דמשיחא מתרבה סגולת האחדות באומה, המעשים הטובים והדעות והאור האלהי הנמצאים בצדיקים פועלים על קדושת הכלל יותר מבשאר הזמנים. טמונה היא סגולה זו במטמון של קטיגוריא ומריבות, אבל תוכו רצוף אהבה ואחדות נפלאה, שמעוררת הרגשה כללית לצפיה לתשועת הגוי כולו."

עלינו להדגיש: יש לנו התנגדות פנימית לעכשוזים מכל סוג שהוא, לביטוי של קוצר רוח וחוסר סבלנות, או לגלויי אי הבנה למשמעות של תהליכים מדורגים ועמוקים שבאים "קמעא קמעא". אולם אל מול ה"עשה טוב" שלגביו מתבקשת ההדרגתיות, לגבי ה"סור מרע" מתבקשת מידיות ונחרצות וחוסר סבלנות. ערך האחדות בעם ישראל הוא ערך מרכזי בכל מובן שהוא ויש בו את שני המימדים: ה"סור מרע" ביטול המחלוקת והשניות שמשקת ומחלישה. וה"עשה טוב", בנין האחדות האמיתית שאינה מטשטשת את ההבדלים אלא בונה את האחדות מתוך השורש העליון יותר שמשם מופיעים הדעות החלוקות ושם הכל אחד. אחדות מעין זו גורמת להפריה הדדית להרמוניה ועוצמה שיכולים לבוא רק מתוך אחדות הניגודים. לגבי הסוג השני עלינו לבנות את האחדות בהדרגה ובעומק תוך יצירת הפריה הדדית. אולם לגבי הסוג הראשון עלינו לדרוש אחדות עכשיו!

הבה נשים לנגד עינינו את אחת מאמרותיו המפורסמות של הרב קוק (אורות הקודש ג שכד):
"ואם נחרבנו, ונחרב העולם עמנו, על-ידי שנאת חינוס, נשוב להיבנות, והעולם עימנו
ייבנה, על-ידי אהבת חינוס".

ולואי ונדע להתאחד אחדות אמיתית ושלימה תיכף ומיד עכשיו.

"עושה שלום במרומיו הוא יעשה שלום עלינו ועל כל ישראל"

- מהם ההבדלים בין ערך האחדות בעם ישראל ובין אומות העולם?
- מנין נובעת הייחודיות של ערך האחדות בעם ישראל?
מקורות נוספים לעיון: ע"ע אוה"ק ח"א עמ' כ"א; אוה"ק ח"ב עמ' שצ"ג; ו"מאמרי הראיה" עמ' 236.

אורות התחיה – הרב קוק זצ"ל עמ' יח

שלשה כחות מתאבקים כעת במחננו. המלחמה ביניהם נכרת היא ביותר בארץ-ישראל, אבל פעלתם היא פעלה נמשכת מחיי האמה בכלל, ושרשיהם קבועים הם בתוך ההכרה ה חודרת במרחבי רוח האדם. אמללים נהיה אם את שלשת הכחות הללו, – שהם מכרחים להאחד אצלנו, לסייע כל אחד את חברו ולשכללו, שיבצר כל אחד מהם את הקיצוניות שחברו יוכל להביא בצורה מקלקלת, כשלא יסיג דרכו, – נניח בפזורים, במרידותם זה על זה, ובהחלקם כל אחד למחנה מיחד, העומדת כצר למחנה השניה. הקדש, האמה, האנושיות, – אלה הם שלשת התביעות העקרויות, שהחיים כלם, שלנו ושל כל אדם, באיזו צורה שהיא, מרכבים מהם. איך שהן מניותיה של ההרכבה הזאת, אם חלק אחד מאלה תופס מקום פחות או יותר עקרי, אצל איזה יחיד או אצל איזה צבור, אבל לא נמצא ולא נוכל למצא שום צורה קבועה של חיים אנושיים, שלא תהיה מרכבת משלשתם. ההתמזגות הדרושה של שלשת התביעות הגדולות הללו מכרחת היא לבוא בכל קבוצה, שיש לה תקוה של חיים עתידיים, וכשאנו סוקרים בחיינו ורואים אנו, שהכחות הללו, למרות תעודת התמזגותם, הולכים הם ונפרדים, הננו נקראים לבוא להצלה. יסודותו של הפרוד היא בצדדים השליליים שכל כח רואה בחברו, והצדדים השליליים מצד עצמם באמת אינם ראויים לשמם זה, כי בכל כח בודד, ביחוד נפשי, מכרחים להיות צדדים שליליים, בפרט בהתפשטותו היתרה על חשבונם של כחות אחרים. בזה אין להפליא בין הקדש ובין החל: הכל נכנס תחת קו המדה 72 והכל צריך משקל, "אפלו רוח הקדש ששורה על הנביאים אינה שורה אלא במשקל" 73. אבל הפרוד במקום שצריכים לאחד מביא לזה, שמעט מעט מתרוקן הרוח, ההכרה החיובית, במעמד הכח המיוחד, לפחות, לאותה האישיה או הקבוצה, הולכת ומתחסרת, מפני הצמק ההולך ומתגבר באותו הכח המיוחד, הבודד בזרוע נגד טבע הרוח להיות מתאחד עם עוד יסודות המשלימים אותו, ותחתיה באה רק הכרה שלילית לפרנס את החיים, וכל בעל כח מיחד מלא הוא רק מרץ של אש ביחש לשלילתו של הכח האחר או האחרים שאיננו חפץ להכירם. ובאופן חיים כאלה המצב נורא, הרוח מתבוקק, עמדת האמת, הכרתה הפנימית יחד עם אהבתה, מתמוטטת והיא הולכת ונעדרת, על-ידי מה שנעשית עדרים עדרים.

שלשת הסייעות היותר רשמיות בחיי האמה אצלנו: האחת האורתודוקסית, כמו שרגילים לקראתה, הנושאת את דגל הקדש, טוענת באמץ, בקנאה ובמרירות, בעד התורה והמצוה, האמונה וכל קדש בישראל; השניה היא הלאומית החדשה, הלוחמת בעד כל דבר שהנטיה הלאומית שואפת אליו, שכוללת בקרבה הרבה מהטבעיות הטורה של נטיות אמה, החפצה לחדש את חייה הלאומיים, אחרי שהיו זמן רב עלומים בקרבה מתגרת ידה של הגלות המרה, והרבה ממה שהיא חפצה להכיר לטובה את אשר קלטה מרשם רוחם של עמים אחרים, באותה המדה שהיא מכרת שהיא טובה ונאותה גם לה; השלישית היא הליברלית, שהיתה נושאת את דגל ההשכלה בעבר לא רחוק ועדין ידה תקיפה בחוגים רחבים, היא אינה מתכנסת בחטיבה הלאומית, ודורשת את התכן האנושי הכללי של ההשכלה, התרבות והמוסר ועוד.

הדבר מובן, שבמצב בריא יש צרך בשלשת הכחות האלה גם יחד, ותמיד צריכים אנו לשאף לבוא לידי המצב הבריא הזה, אשר שלשת הכחות הללו יחד יהיו שולטים בנו בכל מלואם וטובם, במצב הרמוני מתקן שאין בו לא חסר ולא יתר, כי הקדש, האמה והאדם, יתדבקו יחד באהבה אצילית ומעשית, ויחד יתועדו היחידים וגם הסייעות, שכל אחד מהם מוצא את כשרונותיו יותר מסגלים לחלק אחד משלשת החלקים הללו, בידדות הראויה, להכיר בעין יפה כל אחד את התפקיד החיובי של חברו. אז תהיה ההכרה הזאת הולכת ומשתלמת, עד שלא די שיכיר כל

עמוד עב

אחד את הצד החיובי, שיש בכל כח, לדבר הגון ומקבל וראוי להשתמש בו, גם להטבה הכללית של מזוג הרוח וגם להטבה הפרטית של בסוסו של הכח המיוחד ההוא שהוא מוצא את עצמו שרוי תחת דגלו, אלא שעוד הלאה ילך, עד שאת התכן החיובי אשר בצד השלילי של כל כח וכח, על-פי המדה הנכונה, גם כן יכיר לטוב, וידע שלטובתו של הכח ה מיחד, שהוא יותר נוטה אליו, צריך הוא להיות משפיע באיזו מדה גם מהצד השולל, שהכח האחר השולל את הכח הזה החביב שלו, הוא מפני שבשלילתו הוא מעמידו על מדתו הראויה לו ומצילו מהגרעון המסכן של התוספת וההפרזה, וזוהי העבודה המיוחדת מעבודות הקשות שבמקדש, הקמיצה, "שלא יחסר ושללא יותיר" 74. וכן כשנסתכל בשכל טוב בתסיסות, שאנו סובלים מהן כל-כך בדורנו, נדע שאך דרך אחד יש לפנינו: שכל אחד, בין יחיד ובין קבוץ, ישים אל לבו את המוסר הזה, ויחד עם ההגנה, שכל אחד קרוא להגן, על אותו הכח המיוחד שהוא מקשר אליו, על-פי טבע נפשו ועל-פי הרגלו וחוכמו, ידע איך להשתמש בכחות שהם מוצאים להם מקלטם באנשים אחרים ובסייעות אחרות, למען

ישלים את עצמו ואת סיעתו, בין בצד החיובי של הכחות האחרים ובין בחלק הטוב של הצדדים השליליים שלהם, שהם יהיו מאמצים באמת את כחו המיוחד במה שישמרו אותו מקלקלת ההפרזה, הגורמת חלישות כח וטשטוש צורה. באופן זה נוכל לקוות להגיע למצב של חיים הראויים לגוי אחד בארץ.

מובן הדבר, כי מה שהכנסנו את הקדש בשדרת שלשת הכחות, שכל אחד צריך לצמ צם את עצמו לפעמים כדי להניח מקום לחברו, איננו מובן כי אם בצד הטכני והמעשי של הקדש ובצדדים המחשביים וההרגשיים המתחסיים לזה. אמנם עצם הקדש העליון הרי הוא הנושא הכללי, שהצמצום הזה עצמו אף הוא מכלל עבודתו כמו כל העבודות הבאות לשכלול העולם והחיים בכל המובנים, שכלם הלא את ברכתם מקדש הם נושאים. על-כן המחשבה האידאלית הרוממה, המחשבה האלהית, היא בעצמה באמת חפשית היא מכל צמצומים, והקרבה האלהית היא ממלאה תמיד הרחבה עליונה למעלה מכל גבולים, "לכל תכלה ראיתי קץ רחבה מצותך מאד" 75. ובהתהלך האדם והגוי בנתיבות הצדק המעשיים והמחשביים, הממדדים בגבולם, יבשר שלום לעלות גם כן אל האצילות הרחבה, "מן המצר קראתי יה ענני במרחב יה" 76.

72 ע'י זהר פקודי רלג, רנח. עץ-חיים שער התיקון (י) פרק א. תיקוני זוהר תיקון ה [דף יט. -; כ : ומהד' הגר"א כ; כב.], סוף תיקון יח [דף לו : ומהד' הגר"א לה :] ותיקון יט [דף לח : ומהד' הגר"א לו.], זהר חדש ואתחנן [דף צג. -צו.].

73 ויקרא-רבא פרשה טו אות ב.

74 יומא מט.

75 תהלים קיט, צו.

76 תהלים קיח, ה.

אורות הראיה – הרב קוק זצ"ל

אל חכי שופר

אל חכי שופר 1 בקול אריע,
מי לי מעמי, אזנים קשובות,
מרי שיהי אשפך, תלונתי אשמיע,
אשמיע תאנתי לנפשות האהובות.

לנפשות האהובות בנות עמי הרם,
החולכות ותועות במגרש החיים,
לצרותיהן האימות שגדלו בים,
והחולכות וגדולות עד חוג שמים.

מי לי קול יתן כהמון ימים בשאונם,
אזעק וישמע עד קצות הארץ,
ישמעו פלגות עמי וכל המונם,
וכל פונים לעברם לפרץ פריץ.

מי לי יתן ארבות ידים
כארץ הקשת בענן ימדו
אחבק נפוצי עמי, פזורי אפסים,
ופלגותיהם יחד כאחד יתלכדו.

על מלחמת דברים, הבאים ברב ענין,
ועושים לשונאים אוהבים גמורים
ומרב הבונים יהרם הבנין,
וכל המשגים הקלים יחפכו לחמורים.

אזעק חמם על הטענות והתביעות,
שבאות בערבוניא ובמליצות מגוזמות,
שבשביל ההתרגשות תחסרנה הידיעות,
לאזיה דרך נפנה, ומה הנה המגזמות.

עד מתי ניהי לוקים בחסר וביתר,
ולא נדע לבאר המדה המצומצמת,
עד מתי נרחיק ממטרה חץ ויתר,
ותוכחתנו בפינו תהיה מגומגמת.

נדבר בשפה ברורה כל פלגותינו,
הטענות שיש לכל כת וכת,
ולא נגבב דברים, להגדיל מלחמתנו,
נדבר כהלכה, ולא נהיה טועים בפשט.

והטעות בפשט גורם צרות מרובות
ומביא במחנה ישראל מהומה גדולה,
גורם ערבויות וסותם הארובות,
ומחשיך גבולנו כשלשת ימי אפלה.

לכל המפלגות, לכל הרסיוסם,
שאליהם בית ישראל נשבר לשברים,
לכל הראשונים, המנהגים המרעישים,
אלה במעשים, ואלה בכתבים ומאמרים.

לכולם אבקש אל נא תבאו בעננים,
אל תאפילו בהמון הזיונות הכונה הברורה,
אל תדברו דברים בעלי שבעים פנים,
דרשו רק את החסר לשה הפזורה **2**.

בטוח אני, ובטחוני חזק מאד,
שאם כל אחד ידרש רק למלא הסרונות,
אשר ימצא בעמנו הנודד נדוד,
אז לא באנו לאלה הפזרונות.

אם רק לבנות באמת יחלצו בונינו,
לבנות ולא להרס, לא לרמס ברגל,
לחזק כל בדק אשר יראה במשכנותינו,
הלא ישמח יעקב וישראל יגל.

אל נמוד כל קנין רק לפי מודתנו,
נדע כל כל אחד הנהו רק פרט,
חלק אחד אחוז מקהלינו
ומה יוכל על הכלל לדון, הלא מעט.

אם העמל בתורה, בחקרי הלכות,
אם יצא לשיר בשירים, מליצות לבקר,
יצא שכרו בהפסדו, באלו המלאכות,
ויגיעו יעלה בעשן, ותלמודו יעקר.

או מי אשר מלאכתו לתור בחכמה,
להרקיץ שחקים במעשה בראשית ומרכבה,
במלחמת משכלות מפשטות בינתו לחמה,
הנה זה חלקו בחיים שנפשו אהבה.

או מי אוהב דרוש במדע והגיון,

להוליד רעיונות בדברי הגדה,
לפתח נחלים, כפלגי מים בציון **3**,
על ככר המדרשים ידו יסדה.

או מי שם לב לחק קדמונים,
בספרי תולדה ודברי הימים,
גם שם ימצא זהב ואדרכמונים,
שמה יבנה מקדש לחכמה ברמים.

ומי לבו נתונה לחכמות הל:
לרפואה, לטבה, להנרסה, לחימיה.
ונפשו צמאה ותרחיב כשאו **4**,
להתענג על טוב חכמה ענפה פוריה.

המשכילים למשל דורשי כשרון והשכלה,
אם רק להשכלה ידרשו באמת, בצדקה,
להשכלה צרופה, לא זונה וחללה,
אז הדלו הקולות ותשבת הצעקה.

אוהבי מלאכה, עת ירימו קולם,
אם באמת באהבת מלאכה ידגלו,
להרבות בעמנו החרשת יתנו חילם,
הלא ככוכבי אור על שמינו יהלו.

שומרי תורה ומצוה, הרדים עם אל **5**,
אם לחזק את הדת קולם ישאו,
למה לא יטו לחם אזנים כל,
ומי אכזר עליהם מלא יקראו **6**,

חובבי שפת קדש הפשה האהובה,
אם בשם טובת השפה יתנו יד,
מי לא יקבלם באהבה מרובה,
ומי לא יתמכם בלב אחד.

או מי כחו במתניו **7** מלא זרוע,
ולחרשת כל מעשה תמה לבתו,
ילך בדרכו, אל השערה לקלע,
להרחיב מלאכה למצא בה חיתו.

כל איש לחפץ לבבו ילך ויצליח,
ומתנובות כפימו, עמם ירוממו,
כל אחד במקצועו רוח חיים יפיה,
בבנותו לו בית, הריסות עמנו יקוממו.

אל היתרונות פנו שימו לב,
לקנות כל יתרון בכל צד ופנה,
לחסור כל חסרון, כל צרה וכאב,
למען נהיה לתפארת, לא לשנינה.

אבל ידע כל אחד, לחבב וליקר,
את ערך המקצוע שלרוחו זרה,
ואל יחין לנבל לזלזל אף לבקר,

את אשר רעהו שם לו מטרה.

1. הושע ח, א.
2. ירמיה ג, ז.
3. ישעיה לב, ב.
4. חבקוק ב, ח.
5. הושע יב, א.
6. ירמיה יב, ו.
7. איוב מ, טז.